

ZÁMBÓ TAMÁS

Az önzés évei

Zámbo Tamás

(Tét, 1958):

Győrben, a Révai Gimnáziumban, majd az ELTE Jogi Karán végezte tanulmányait. Győrben él, jogász, bíróként dolgozik. Írt már jogi szakkönyveket és számos szakmai cikket jelent meg, szépirodalommal néhány éve próbálkozik, eddig csak a fiókjának. Ez az első közölt novellája.

Az ebéd befejeztével, amit mindig pontosan fél kettőkor kellett elkezdeni nálunk, Hédi mama elfoglalta helyét az olvasófoteljében. Bár a szűk Színház utcának ez az oldala hamar árnyékba került, a kora délutáni fények a sűrű függönyökön keresztül is bevilágították a szalonként és étkezőként is szolgáló hatalmas szobának ezt a felét. Így itt szemüveg nélkül is hozzá tudott kezdeni a szokásos délutáni olvasásához. Az *Oedenburger Zeitungen* aznapi számát kellett odakészítenem délelőttönként a fotel melletti kisasztalra, amit mindig a közepénél kezdett el olvasni. Tudtam, hogy ez ma sem fog tovább tartani, mint máskor, s úgy egy fél óra után az olvasás szundikálásba fordul át. Most is, mire csöndben leszedtem az asztalt, bár kérdezett még valamit az egyik fordulónál a holnapi ebédéről, már békés szuszogásba, majd hortyogásba merült, ölében a lappal.

Halkan a szobámba mentem, de az ajtaját nyitva hagyva, hogy meghalljam a bejárati ajtó melletti kis csengettyű hangját, ha Herman bácsi megérkezik és megrángatja. Persze, korai volt még az érzézetem várnom, öt-hat óra előtt biztos nem jön, de hiába igyekeztem nyugalmat erőltetni magamra, éreztem, hogy gyorsabban ver a szívem. Egyáltalán, biztos, hogy jönni fog? Úgy lesz, ahogy Márton ígérte tegnap? És... ha igen, azért jön? Hiszen arról, hogy miért, Márton nem is mondott semmit. Csak annyit sűgött félhangosan, miután a nagymamától már elköszönt, és én kikísértem, hogy csakhamar helyette, illetve így mondta: a nevében, Herman bácsi fogja tiszteletét tenni. Igaz, olyan komolyan és sokat sejtetően nézett rám közben, hogy akkor határozottan éreztem, tudom, mit is akarna mondani, ha mondaná. De miért nem mondta, ha tényleg azt..., szóval, amit gondoltam? Miért csak az a csillogó és mosolygóan meleg tekintet, mint már oly annyiszor? És ha nem is azt jelentette, amit kiolvasni véltem, hanem csak azért..., mert annyira szerettem volna, ha azt lehetne értenem?

Kezembe vettem a könyvet, amit Márton hozott legutóbb: Maupassant-novellák. Ezt csak akkor mertem elővenni, ha a nagymama nem látja. Úgy fél óra elteltével ráeszméltem, csak próbálkozom az olvasással, nem haladok, hiába is erőlködöm, képtelen vagyok különválasztani egymástól a sorokat, szinte mindig ugyanoda ugrik vissza a szemem, nem fogok föl belőle semmit.

Az ikertestvéremmel, Helennel, 14 évvel ezelőtt kerültünk Sopronba az apai nagyszüleinkhez: Rezső papához és Hédi mamához. Hét évesek voltunk, éppen kijártuk az elemi iskola első osztályát abban a kisvárosban, ahol apánk az evangélikus gyülekezet lelkészeként szolgált. Az ottlakók, s így a gyülekezet többsége is német nemzetiségű volt, miként félig édesapa is. Már évek óta egyedül nevelt bennünket, a Juliska nevű gondozó- és házvezetőnő segítségével, édesanyánkat négy évvel korábban rabolta el tőlünk egy tüdőgyulladás, az úr ezernyolcszázkilencvennegyedik évében.

Aztán egészen árvák maradtunk. Apa egy vasárnapi istentiszteleten hirtelen elakadt a prédikációja közben, értelmetlen gurgulázó hangok jöttek ki a torkán, majd összezuhant a szószéken. Szívszélhűdés, mondták utána, bár akkor még nem értettem, mit jelent ez. De amit láttam, azóta is gyakran visszatér álmomban, ott ültünk Helennel a karzaton.

Fájt, hogy édesanyánkra szinte egyáltalán nem emlékszem. Néha, ha erősen reá gondoltam, mintha fölidéződött volna az arca, zöldeskék szeme, szőke haja, annak illata, és valami édes melegség, amelyet bizonyára akkor érezhettem, amikor hozzábújtam. De egyáltalán nem voltam meggyőződve arról, hogy ezek valóságos emlékek. Helenen több emlékkép maradt, legalábbis így mondta. Néha beszélgettünk arról, ki mire emlékszik anyáról, és én csodálattal hallgattam, hogy milyen töredékeket, sőt egész kis történeteket idézett fel. És megesküdött mindenre, hogy nem, nem csak elképzeli ezeket. Mert azért én eléggé hitetlenkedve hallgattam. Lehet az, hogy nekem ennyivel kevesebbet őrzött meg az agyam, amikor mindig könnyebben tanultam nála?

Hédi mama szoros napirendet tartva és feltétlen fegyelmet követelve nevelt bennünket Juliska segítségével, aki annak idején a kérésükre velünk együtt költözött, s átvette a háztartás vezetését, meg részben a mi felügyeletünket is. A mama azt vallotta, s ezt hangoztatta is számtalanszor, hogy egy jó családból származó lány legfontosabb erényei a tisztelet, az erkölcsösség és a szorgalom. Ezt, úgy vélem, valahol olvashatta, mert később egy lányregényben, amelyet a kezünkbe adott, ráismertem, de már nem emlékszem, melyikben. Mindig megfontoltan, csakis németül, és mint egy tisztét ellátó tanító beszélt hozzánk. Soha nem kiabált sem velem, sem Helennel, de még a hangját is csak kivételesen emelte föl. Igaz, nem is kellett. A testvéremmel hamar megérettük és megtanultuk, hogy egy szemvillanása, a szigorúvá szűkülő tekintete, vagy az alig nyíló, vékonyra húzott ajkai közt kipréselt néhány neheztelő szó, mikor mit parancsolnak: hogy eddig, és ne tovább, hogy így legyen és nem másképpen, hogy nem tekintni elfogadhatónak, ahogyan éppen viselkedünk, amit éppen teszünk vagy mondunk. Ha valamin összekülönböztünk Helennel, tudtuk, hogy azt a harcot nem a Hédi mama előtt kell megvívni egymással. Persze abba se vontuk be, ha valamtól visszafoghatatlan jókedvünk kerekedett. Bár sokat piszkáltuk egymást és vihorásztunk Helennel, ám igyekeztünk e szertelenkedéseinket a szobánk falai közt megtartani. Ha ez nem sikerült, a nagymama egy szemrehányó, súlyos pillantása is elég volt, hogy véget vessen a helytelennek tartott viselkedésünknek. De leginkább a Juliskát küldte a szobánkba, hogy

szóljon ránk. Ő persze teljesítette Hédi mama utasításait, de utána mindig kaptunk tőle egy puszit vagy egy simogatást.

Olyan emléket viszont nem tudtam fölidézni, amikor Hédi mama ölelt volna magához, csak azt az egyetlen, amikor apa halálát követően Rezsó papával megérkeztek. Akkor apa foteljébe rogyva, mindkettőnk magához vont, és hosszasan átölelve tartott zokogva, s mi is vele sírtunk.

Rezsó papa... ő egészen más volt. Gyermekként sokszor ültetett mindkettőnk a térdére, bolondozott velünk. Gyakran apáról is mesélt. Vele magyarul beszélünk. Később is, és amikor már a polgáriba jártunk, akkor is gyakran mondatta el velünk, hogy aznap éppen miről tanultunk, mi történt az iskolában. És néha együtt kacagtunk, ha valami vidám esetről tudtunk beszámolni.

A nagypapa azonban hétközben keveset volt otthon. Reggel lement az irodájába, amely a ház földszintjén volt, az egész első emeletet pedig a lakásunk foglalta el. Egy órakor följött ebédelni, addigra mi is hazaértünk az iskolából. Ebéd után általában elszívott egy szivart a kávéjához a dolgozószobájában, aztán ment is vissza késő délutánig dolgozni. Ügyvéd volt, amiről eleinte nem nagyon tudtam elképzelni, hogy mit is jelent az. Aztán egy ideig úgy gondoltam, s ez némi félelemmel és értetlenséggel töltött el, hogy mindenféle bűnös és gonosz emberek véd. Később kezdtem megérteni, hogy ő inkább tehetős városi lakosok, iparosok, gyárosok ügyeit intézi. Gyakran vacsora után is irt vagy olvasott még a dolgozószobájában, ahol körben magyar és német nyelvű könyvektől roskadoztak az üveges szekrények. Ilyenkor Hédi mama tiltotta, hogy zavarjuk vagy hangoskodjunk. Néha azonban megszegtuk ezt a szabályt, s halkán belopódtunk hozzá. Soha nem neheztelt ezért, suttogva váltott velünk néhány mondatot, nehogy a nagymama meghallja, majd megsimogatta a fejünket és egy puszit nyomot a homlokunkra, jelezve, hogy folytatnia kell a dolgát.

Már befejeztük a polgári iskolát, amikor egy fagyos téli délelőttön Juliska halálra váltan rontott be a lakásba, és sírástól fuldokolva tudatta a nagymamával, hogy a piacról jövet a Fő utcánál a szeme láttára gázolt keresztül a nagyságos úron egy kétlovas, megbokrosodott szekér. Láta azt is, hogy beszállították a kórházba, de nem volt magánál.

Nagyapa nem nyerte vissza az eszméletét, hajnalra kiszenvedett. A városi német nyelvű lapban és a Naplóban is másnap hosszan taglalták a köztisztelőben álló ügyvédet, városi tanácsnokot, dr. Eöry Rezsőt ért példátlan szerencsétlenséget, majd a következő nap megjelentek a címdalakon az elhunyt érdemeit méltató megemlékezések.

Valamivel öt óra előtt a nagymama köhintett, amivel jelezte, hogy felébredt, s egyben tudatta azt is, hogy bekészíthetem a délutáni teáját.

Helen két éve elköltözött otthonról, miután férjhez ment. Johann, a leendő férjet, Herman bácsi, Hédi mama bátyja mutatta be nálunk, mint egy régi és fontos üzlettársa fiát. A bácsinak szeszgyára volt a Balfi úton, Johann éppen ott szerzett tapasztalatokat néhány hónapig, hogy a nagykorúságát hamarosan elérve, otthon, Kőszegen, átvegye az apja gyárának cégvezetését. Egy vonzó küllemű és szellemesen társalgó, világlátott és érett ifjú volt. Mint elmondta, az iskolái elvégzése után már több helyen szerzett gyakorlatot. Hónapokig Bécsben, majd egy évig Neustadtban is dolgozott egy kereskedelmi társaságnál. Távozásban Hédi mama szívélyesen invitálta, hogy Herman bácsi társaságában, de akár maga is látogasson el hozzánk egy kis délutáni teára és beszélgetésre. Megvallom, az első alkalommal még abban reménykedtem, hogy... talán én..., tagadhatatlanul mély benyomást tett rám. Amikor este Helennel beszélünk róla a szobánkban, ő sem titkolta előttem, hogy boldoggá tenné, ha máskor is látná.

Johann a következő héten már élt is a meghívással, aztán hetente többször is vizitelt nálunk. Magyarul egy nagyon pici és édes akcentussal beszélt, rendszerint azonban németül folyt a társalgásunk. Már a második látogatásakor, ahogyan Helenre nézett, s ahogy szólt hozzá, nem lehetett nem észrevennem, hogy bizony nem én vagyok a delej, ami idevonzza. Fájt ez a felismerés, és csalódott voltam, de nem mutattam Helen előtt. Aztán az ő leplezhetetlen boldogsága hamarosan el is temette bennem a rövid ideig táplált reménykedést. Négy hónap múlva, mikor Johann betöltötte a huszonegyedik évét, bejelentette, hogy vasárnap a szüleivel szeretné tiszteletét tenni, amikor is megtörtént a lánykérés, majd rá három hónapra megtartották az esküvőt is. Helent Herman bácsi vezette az oltárhoz, hisz hivatalosan ő volt a gyámunk.

Nem sokkal ezt követően Juliska is visszaköltözött szülőhelyére, a megözvegyült nővéréhez, ugyanis a járása annyira elnehezült, hogy már nem volt képes ellátni a feladatát. Ketten maradtunk. És Hédi mama nem is keresett háztartási alkalmazottat, csak mosni és takarítani járt hozzánk hetente egyszer az az asszony, aki korábban is. A többi munka rám maradt. A nagymama számára természetessé vált, hogy én készítem el a reggelit, én vásárolok be és főzök, persze mindent az ő iránymutatásai szerint, én mosogatok, és én szolgálom fel a süteményt, teát, uzsonnát. Akkor is, amikor szerda délutánonként összejövetelt tartott a városi polgári elítélő tartozó, úgy féltucatnyi idősebb hölgyből álló társaság számára. A vasárnap volt a „szabadnapom”, de ez a Juliskánál is így volt, mert akkor is mindig az egyik főtéri étteremben ebédeltünk az istentiszteletéről hazatérőben.

Éppen letettem a fotel melletti asztalra a tálcat a teáscsészékkel, amikor kétszer megszólalt a bejárati ajtónál a kis csengő. Hédi mama értetlenül nézett föl rám, hisz nem vártunk senkit az ő tudomása szerint. Én erőltetett nyugalommal elindultam, de az ajtó kinyitása után alig bírtam visszafogni magamat, hogy ne viselkedjek illetlenül örömben. Hiszen eljött, igen,

úgy, miként Márton ígérte: Herman bácsi állt az ajtóban. A könnyű nyári kalapját levéve fogadta a köszönésemet, s utána azt mondta, már-már szertartásosan, amit máskor is:

– Gyönyörű vagy ma is, Emmácska kisasszony, mint mindig – de utána olyat tett, amit már régóta nem, homlokon csókolott. Aztán jelentőségteljesen rám nézett, és arra kért, hogy vezessem Hedwig mamához.

A nagymama némileg meglepődött, mert a bácsi, bár elég gyakran járt nálunk, ebben az időpontban és váratlanul nem szokott megjelenni. Aztán megvidámodva kérte, hogy üljön le és teázzon velem, közben elmondhatja, hogy mi járatban van.

– Komoly oka van annak, Hedwig – mondta a bácsi, mielőtt helyet foglalt volna. – És valójában nem is a magam dolgában jöttem, hanem máséban. No, meg legfőképpen Emma húgoméban – fordult felém.

Hédi mama is rám nézett. A szigorúra merevedett arcán láttam, hogy már mindent megértett. Végigmustrált, mintha rég látott volna, majd arra kért, hogy vonuljak vissza a szobámba, s oda vigyek egy teát magamnak is.

Becsuktam magam mögött a szalon súlyos tölgyfa ajtaját, elindultam a konyha felé, ám hirtelen meggondoltam magam, s a nagypapa dolgozószobájába surrantam be, amelyet egy kétszárnyas ajtó választott el a szalontól. Visszafogott lélegzettel fületem az ajtóhoz szorítottam, próbáltam megérteni az odaát folyó beszélgetést. Nem érdekelt, hogy megszegek minden belém sulykolt szabályt – az ördögbe velük! –, hiszen rólam van szó, az fog most eldőlni, amire már oly régóta vártam: megnyílik-e számomra is egy másik élet, s elrepít-e innen valahová, mindegy is hova, csak el a város és a Színház utcai lakás falai közül.

Pedig a legkevésbé sem úgy kezdődött az ismeretségünk Mártonnal, hogy eljön majd egy pillanat, amikor ráeszmélek, hogy számomra ő már nem csak egy becsülendő kedves ismerős, aki szinte az egyedüli társaságot jelenti számomra Helen elköltözése óta. Őt is Herman bácsi hozta el a Színház utcába, persze sejtettem, hogy nem minden szándék nélkül. Egy felvidéki, távoli rokonának a fia volt, itt végezte a Teológiai Akadémiát. Náluk családi hagyomány volt a lelkészi hivatás, már a nagypapa is lelkipásztor volt. Márton azonban korántsem volt oly vonzó küllemű és szellemes, és semmi olyat nem éreztem, mint annak idején, mikor Johann jelent meg nálunk. Alig volt magasabb nálam, kerek és szőrtelen arca, tüskés, barna haja, érzékelhető felvidéki akcentusa, már-már zavaróan félszeg viselkedése miatt inkább az fogalmazódott meg bennem, hogy ez a fiú túlságost egyszerű és vidékies. Kicsit nehezteltem is Herman bácsira, miként gondolhatta, hogy esetleg ő meg én...?!

Hédi mama őt is udvariasan invitálta, bár korántsem olyan szívéllyességgel, mint anno Johann. Azonban azt is rögtön tudtára, vagyis inkább a tudunkra adta, hogy a felkínált uzsonna után feladata is lenne, mégpedig, hogy a hitbéli ismeretekben mélyítse el a tudását. Jött is Márton rendszeresen és kötelességtudóan. Az első néhány alkalommal nem is volt szó másról, csak a tisztének tett eleget. Egészen különösen, sokkal érdekesebben mesélt a hitünk történetéről, annak nagyjairól, mint ahogyan eddig az tanultam. Szinte átéltem az elbeszélései alapján, hogy miért és miként alakult ki a vallásunk. Beható ismeretekkel rendelkezett a neves prédikátorokról, tanulságos idézeteket olvasott fel tőlük. Nem zavarta, ha kérdeztem, mert nem értettem valamit, sőt, ilyenkor még nagyobb örömmel osztotta meg velem a tudását. Később, mikor Hédi mama figyelme a szalon távoli sarkából már nem ért túl a dolgozószoba nyitott ajtaján, ahol a visszafogott tónusú beszélgetéseink folytak, egyre több mindenről esett szó. Megtudtam, hogy az ő édesapja is viszonylag korán elhunyt. Édesanyja és lelkész nagypapa nevelte, iskoláztatta, szerény körülmények között, nem volt módja arra, hogy külföldön is tanuljon. Nemcsak a teológia érdekelt, hanem az irodalom is vonzotta, a korához képest rengeteget könyvet olvasott már. A sokadik beszélgetésünk után bátortalanul bevallotta, hogy ő is próbálkozott a költészettel, de azt hiába kértem, hogy hadd olvashatnék tőle legalább egy költeményt, csak a fejét rázta.

– Nincs értelme – mondta –, pusztán hiú remény volt a részemről, nincs bennem kellő talánerő, csak verselgettem, nem volt több.

Éreztem, hogy fáj neki, amit kimondani kényszerült most magáról, többet nem esett erről szó. Inkább az olvasmányairól beszélt, külföldi, főleg francia szerzőket említett. Kértem, hogy hozzon nekem néhány ilyen könyvet, Hédi mama előtt rejtve, mert az nyilvánvaló volt, hogy ezek egészen mások lesznek, mint amelyeket eddig a tanáraim és Hédi mama irányítása mellett olvastam. Így került hozzám több regény Zolától, aztán jött Maupassant, majd a *Bovaryné*. Akkor külön kért, hogy csak titokban vegyem elő, mert ha abba a nagymama véletlenül beleolvasna..., akkor biztosan kitalálna az ő esztendeje nálunk. És sűgva még azt is hozzátette, hogy nem azért hozta ám, mert a főhősnője is Emma.

Vonzott és taszított is egyszerre, ami annak az Emmának a sorsából feltárult. Eljátszottam a gondolattal, hogy a szereplőkből kit és kivel lehetne behelyettesíteni a városunk általam ismert alakjaiból, és ezt meg is osztottam Mártonnal. Persze nem értette, mert ő semmit sem hallott azokból a történetekből, amelyeket Hédi mama társasága időnként diszkrétan és kelően szörnyülködve kitérgetett.

Az olvasmányokat, ha végeztem velük, kielemeztük. Elmondtam a véleményemet, majd ő is a sajátját. Csodálattal hallgattam, hogy mi mindent látott bennük, amit én magamtól sosem vettem volna észre.

A beszélgetéseink egyre meghittebbek lettek, egy idő után éreztem, s egyre bizonyosabbá vált bennem, hogy meleg, barna tekintete már nemcsak a tanítványának szól, hanem a nőnek, akit vonzónak ítél. És én is egyre türelmetlenebbül óhajtottam, hogy végre szavakkal is elém tárja az érzéseit, mert már rég sokkal fontosabb volt számomra is a külleménél mindaz, amit a

belső értékeiből megmutatott. Néha úgy éreztem, hogy most, na most már be fog következni, amit várok, de valamiért mindig elakadt a kibukni készülő vallomás.

A *Bovaryné* olvasása után történt, hogy levettem a nagypapa könyvei közül a *Nagy Világatlaszt*, és kértem, hogy mutassa meg, hol játszódik a történet. A térkép fölé hajoltunk. Ujjával mutatta a könyv egy oldalán, hogy melyek a megnevezett valós települések, és kíváncsian kérdezte, hogy akkor szerettem hol lenne Emmaék lakhelye, amit csak kitalált az író. Kis gondolkodás után rámutattam egy pontra, majd ő is egy másikra, picivel odébb. Az ujjunk összeért. Hosszan nem emeltem fel, és ő sem. Nem szólt, de úgy nézett rám, s én úgy rá, hogy ez volt az a pillanat, amikor bizonyossá vált bennem, ő lehet, és azt akarom, hogy ő legyen, aki kinyitja a Színház utcai kalitkám ajtaját.

Ezt követően már csak néhányszor jött, mert a tanulmányait befejezte. Az utolsó előtti alkalommal boldogan közölte velünk a „tanóra” előtti rövid uzsonnázás közben, hogy segédlelkései kinevezést kapott. Három somogyi település fog hozzá tartozni, közel oda, ahol egykoron édesapám szolgált. És azt is elmondta – értettem, hogy ezt hangsúlyosan nekem is szánta –, hogy a fizetés egyelőre elég szerény, de a legnagyobb településén egy kis parókia is tartozik a tisztségéhez.

A nagymama helyeslően bólogatott – herrlich, herrlich – mondta, pedig Mártonnal magyarul beszélünk –, majd megköszönte a hozzájárulását a tudásom gyarapításához, és hasonló állhatatosságra kérte a hivatása gyakorlásában is.

Egyszer jött még az elutazása előtt, akkor súgta távozóban, hogy csakhamar, s reményei szerint már holnap, a nevében és kérésére Herman bácsi fogja a tiszteletét tenni.

Onnan, ahol kalapáló szívvel hallgatództam a dolgozószobában, oly távol volt a kisasztal, és oly vastag volt az ajtó, hogy kezdetben csak foszlányokban értettem, miről beszélt a bácsi Hédi mamával. Néhány, bizonyára semleges mondatot követően azt azonban tisztán hallottam, hogy a bácsi Mártont emlegeti, majd az én nevemet is.

Hédi mama eddig alig szólhatott, mert az ő hangját nem hallottam, s úgy tűnt a bácsi is a végére ért a mondandójának. Csönd lett, amelyet végtelenül hosszúnak éreztem. Mi történik, hát mért nem válaszol már? – üvöltött bennem a türelmetlenség.

Aztán elhangzott a válasz, higgadtan, de kellően hangosan. Élesen és hidegen süvített át a dolgozószobába is Hédi nagymama hangja, mint egy fagyos februári szél.

– Nem adom! Ezt a lányt már nem! Bármit is mondasz, Herman! Nem azért neveltem őket, hogy öreg napjaimra magamra maradjak!

– Nem lehetsz ilyen önző és szívtelen, Hedwig! – csattant fel indulatosan a bácsi. Nem teheted tönkre az életét, szereti az a jóra való fiú!

– Befejeztem, Herman – vágta oda Hédi mama –, és üzenném általad a segédlelkész úrnak, hogy a saját nyáját boldogítsa a jövőben, nehogy nekem ide írogasson...!

A bácsi még próbálkozott ezt követően is, de azt már nem akartam hallani. Tudtam, mert ismertem már annyira, hogy a nagymama innentől még hajlíthatatlanabb lesz, nincsen már sem szó, sem érv, és nem is lesz már soha, ami megváltoztathatná, amit kimondott a bátyjának. Visszalopództam a szobámba és becsuktam az ajtaját. Mint egy elejtett marionettbábú, lerogytam a szófára, s üres tekintettel bámultam magam elé. Síri sem tudtam, csak azt éreztem, hogy remeg a testem.

Nem tudom, meddig ültem így, arra eszméltem, hogy Hédi mama nyit be a szobámba. Látnia kellett, hogy a lelkem darabokra tört, és azt is tudnia kellett, hogy miért. S mintha készült is volna mondani valamit arról, ami történt, mert kissé idegesen megremegett a szája, de aztán csak ennyi hangzott el:

– Vacsoraidő van, Emma!

Hosszan néztem a most már rezzenéstelen arcát, s hidegen válaszoltam:

– Nem akarok ma vacsorázni! – s mivel nem álltam föl a helyemről, egyedül indult el a konyha felé.

Másnap sem szólt: sem a megkérésemről, sem a visszautasításáról. És utána sem. Én nem kérdeztem, szolgáltam. Folytatódott minden úgy, mint addig. Csak Márton nem jött már a szokásos időpontokban, és hetekig ezután a bácsi sem.

Aztán egy délután, amikor tudta, hogy Hédi mama az egyik barátnőjét szokta meglátogatni, megjelent a bácsi. Elkezdte mondani, hogy mi történt akkor délután, de közbeszóltam, és bevallottam, hogy mindent tudok, mert hallgatództam. Kissé meghökkenve akadt el, majd jóváhagyóan bólintott. Egy levelet nyújtott át, Márton küldte nekem.

– Kislányom, olvasd el, aztán válaszolj a szíved szerint. Gondolom, mit írhatott az a fiú, mert nekem is írt. Sosem hittem volna, hogy Hedwig húgom ilyen kőszívú – mondta aztán keserű indulattal –, Isten bocsássa meg neki! Azt azonban tudnod kell, hogy mint a gyámod, én vagyok följogosítva, hogy dönthessek a sorsodról ilyen kérdésekben. És azt is, hogy a nagypád utáni örökséged, amit kezelek, megalapozná, hogy ott és azzal kezd a magad életét, ahogy jónak látod.

Megköszöntem a bácsi jóindulatát, és azzal engedtem el, hogy hamarosan válaszolni fogok Mártonnak.

Zúgott a fülem az idegességtől, amikor kibontottam a levelet. És ahogy a magamra erőltetett lassúsággal haladtam Márton szépen megrajzolt sorain, egyre mélyebb és boldogabb nyugalom áradt szét bennem: pontosan arról írt, amit elképzeltem.

Előjáróban magát korholta azért, hogy nem volt bátorsága személyesen és szavakban kifejezni azokat az érzelmeket, amelyeket szinte a kezdetektől táplált irántam. Egy idő után látta rajtam, hogy várnék tőle valami komoly jelet, de oly suta és gyámoltalan ilyen téren,

hogy nem tudott erőt venni a gyávaságán. Ha lehet, bocsássam ezt meg neki. Utána visszafogottságában is gyönyörű mondatokban feltárta a lelkét, és le merete írni, hogy igen, már rég ki kellett volna mondania, belém szeretett. Kétségbeesett és szájalmas ötlet volt a részéről, hogy Herman bácsit így küldte el lánykérőbe. Mentségére csak az szolgálhat, abban bízott, hogy a nagyanyám vele talán kevésbé lesz visszautasító, mintha ezt ő maga tenné, mert hogy mindig is érzékelt a részéről egyfajta távolságtartást. Lesújtotta a válasz, de meg is erősítette. Tudnom kell, hogy most is és mindig is csak engem tud elképzelni hitess társának, és meg is fog ezért harcolni, csak annyit írjak, hogy akarom. Herman bácsi már tudatta velem, hogy mindenben szándékozik és képes is támogatni, ha én ezt úgy kívánom.

Napokig őrlődtem a válaszon, mire végre tollat mertem venni a kezembe, hogy pár sorban megfogalmazzam. Kértem Mártont, ne ostorozza magát, szavak nélkül is megértettem az érzéseit, és igen, én is megszerettem őt. S bár semmit nem kívánnék inkább, mintsem, hogy a társa lehessenek, de most ez nem adathat meg nekem. Még ha begyógyíthatatlanul mély sebet ejtett is a lelkemben a döntésével Hédi mama, nem tudom megtenni, hogy akarata ellenére a saját boldogságom miatt magára hagyjam. Fogadja el, hogy a sorsát nem kötheti az enyémmel, találjon magának egy másik lányt, aki tudja úgy szeretni, mint én.

Herman bácsi hozta a válaszlevelet is. Tudhatta, hogy mit feleltem, mert arra kért, mikor átadta, hogy a saját sorsomat tekintsem mindenek előtt. Márton azt írta, hogy még az eddigieknél is mélyebben tisztel a döntésemért, de kéri, fontoljam meg még egyszer. Nem számít, meddig, ő csakis rám fog várni, senki mást nem akar.

Erre már nem írtam választ, csak Herman bácsinak mondtam, amikor legközelebb jött:

– Döntöttem, bácsikám, Mártonnak el kell fogadnia!

Három év múlt el a Mártonnal való utolsó találkozásunk óta. Évenként küldött egy-egy levelet. Mindegyikben beszámolt a munkájáról, aztán a másodikban örömmel írt arról is, hogy a hívek összefogásából felújították és kibővítették a parókiát, majd a legutolsóban tudatta velem, hogy lelkésszé nevezte ki a püspök úr. A sorait pedig mindig azzal zárta, hogy az érzése és a szándékai változatlanok. Én nem válaszoltam.

Éltük a szürke és eseménytelen életünket Hédi mamával. A vásárláson és a vasárnapi istentiszteleteken túl alig-alig hagytam el a lakást. Kivételes alkalom volt, amikor évente néhányszor ellátogattunk a színházba, ha Hédi mama a mértékadónak tekintett ismerősei véleménye alapján arra méltónak tartott egy előadást. Szinte mindig csalatkoztam, a darabok többségét avittasnak, dagályosnak ítéltam. Persze ezt neki nem mondhattam, már ha egyáltalán kíváncsi lett volna a véleményemre. Ilyenkor borzasztóan vágytam arra, hogy bárcsak Mártonnal megoszthatnám a gondolataimat.

Néha sajnós el kellett kísérem Hédi mamát, amikor olyan társaságba ment, ahol fiatal hölgyek és ifjak is jelen voltak. Ennek kényszerűen eleget tettem, de nagyon felszínesnek éreztem az ottani társalgásokat és jelentéktelennek a résztvevőket. Tavaly óta azonban, hogy kitört a háború, még ezek az események is elmaradtak az életünkből.

Az örömet az elmúlt években szinte egyedül az jelentette a számomra, ha a testvéremtől kaptam levelet, de még inkább, hogy évente kétszer egy-egy hétre meglátogattuk őket. A házasságukból már két gyermekük született, Helen kivirult az anyaságtól. Mindahányszor kitartóan és kíváncsian faggatott, ha egymás közt voltunk, hogy van-e valaki, aki közeledni próbál hozzám, vagy esetleg én szeretném, ha közeledne. Én csak a fejemet ráztam. A Mártonnal félbetört történetünkről nem akartam, hogy tudjon. Varázslatos napokat töltöttünk együtt a testvéremmel és családjával..., csak nekem minden egyes alkalommal majd a szívem szakadt meg, amikor el kellett válni tőle, meg a kis Johanntól és Vilmától.

Kilencszázötvenhatot írtunk már, amikor egy márciusi reggelen arra ébredtem, hogy Hédi mama még a szobájában van, pedig mindig korábban talpon volt nálam. Szokatlan hangok hallatszottak a hálója felől. Belépve azt láttam, hogy az arca egészen eltorzult, a szája lefitytyedt. Hiába szólongattam, csak fájdalmas nyöszörgés jött ki a torkán. Nagyon megijedtem. Próbáltam felültetni, de magatehetetlen volt, és éreztem, élettelen mindkét karja és lába. Tudtam, hogy ez szélütés, azonnal orvost kell hívnom. Amikor kiszakítottam magam a kezdeti tanácsalanságomból, az jutott eszembe, hogy nagyapa valamikori irodájában, amelyet most egy cég bérelt, van távbeszélő, onnan kellene megpróbálnom hívni Weissman doktort, a családi orvosunkat. Rohantam le a lépcsőn, de már a fordulóban rájöttem, hogy ilyenkor ők még nem nyitnak ki. Az átellenben lévő delikátboltban, ahová vásárolni is jártam, viszont már felhúzták a redőnyt, így oda szaladtam át segítséget kérni. Bár telefonjuk nem volt, de Flóri bácsi, amint kétségbeesetten elhadartam, hogy miben kérem a segítségét, azonnal ugrasztotta a segédjét, hogy fusson a pár utcával arrébb lakó doktorért.

Hédi mamát ugyanabban az állapotban találtam. Nyitva volt a szeme, nehezen és hörögve vette a levegőt, a szólongatásomra most sem reagált. Tudtam, hogy legjobb esetben is eltarthat úgy fél óráig, mire megérkezik a doktor. Ültem az ágya mellett, volt időm gondolkodni. Fölfogtam, hogy súlyos a baj, végzetes is lehet. Néztam Hédi mamát, szájalmat, kétségbeesést kellett volna éreznem, de csak furcsa gondolatok kavargtak a fejemben. Ha Weissman doktor esetleg már elindult a kórházba, mire a fiú odaért, akkor a fél óránál is hosszabb idő telik el, míg megérkezhet a segítség. Ha szerencsés esetben otthon találta, és a doktor viszonylag hamar ideér, vajon tud-e még segíteni? Én nem tudok tenni már semmit, ha akarnék sem. De akarnék-e, ha tudnék? Megdöbentett a magamnak feltett kérdés érzelmentességé, az a hideg nyugodtság, ami az addigi ijedtségemet váltotta föl, és az is, hogy emiatt nem éreztem semmi szégyent.

Vártam, és nem tudom, hogy az őszinte válaszom volt-e, vagy csak annak megkerülése, amit mondogatni kezdtem magamnak: a mama sorsa az úr kezében van, majd ő dönt ügyis.

Hetekig feküdt Hédi mama Weissman doktor kórházi osztályán, mint kiderült, nagyon súlyos volt a károsodás, ami az agyat érte. Én arra az időre Herman bácsiékhoz költöztem. Hetente többször látogattuk a mamát vagy a bácsival, vagy a feleségével, Elza néniével, semmi változást nem tapasztaltunk. Mozdulatlanul feküdt az ágyon, mindegyik végtagja érzéketlen volt, és semmilyen próbálkozással nem tudtunk kontaktust teremteni vele. Kifejezéstelen üveg szemek néztek ránk, hiába szólunk hozzá. Egyszer Helen és Johann is megjelent. A testvérem őszinte zokogásban tört ki, miután hosszasan és becézően simogatta a mama arcát és tenyerét, de a leghalványabb reakciót sem tapasztalta. Vajon én gonosz vagyok, hogy még egyszer sem sírtam azóta a szörnyű reggel óta?

Egy hónap után Herman bácsival azt közölte Weissman doktor, hogy most már aligha remélhető bármi javulás, arra kell készülnünk, hogy amíg a nagymama szíve bírja, addig élhet, de az ágyból már nem fog kikelni. Még egy hétig itt tartja, de szükséges lesz megoldani a gondozását.

A bácsi este tárgyyszerűen elmondta a véglegesnek tűnő diagnózist, érzékelhetően ő már felkészült erre.

– Egy kiváló egyházi szeretetotthonban szándékozom elhelyezni Hedwig húgomat – mondta. Mindazt, ami az állapotával jár, te nem lennél képes ellátni otthon, Emma, még ha fogadnék is mellétek megfelelő ápolókat, és természetesen ezt nem is várhatja el tőled senki.

– Vigyük haza, bácsikám! – bukott ki belőlem, a magam számára is váratlanul. Nem számít, hogy elvárható-e vagy sem, ha így hozta a sorsunk, most már ki kell tartanom Hédi mama mellett!

A bácsi fürkészően nézett, majd a fejét csóválta, és hajamon többször végigsimítva mormogta:

– Te lány, te lány, mondtam már neked egyszer, hogy a saját sorsodat nézd mindenek előtt! Aludjál rá, van még időnk!

De nem volt. Két napig bírta még Hédi mama szíve. Reggeliztünk éppen, amikor megcsörrent a falon a készülék, és Weissman doktor közölte Herman bácsival, hogy éjszaka Hedwig húga békésen eltávozott.

Nem kellett elismételnie a bácsinak, mi történt, amit hallottunk, abból is megértettük. Visszaült az asztalhoz, s csak annyit mondott:

– Bekövetkezett. Isten nyugosztalja.

Elza néni a zsebkendőjébe kezdett el hangosan sírni, én bénultan ültem. Mintha kívülről láttam volna mindhármunkat: azt is, ahogy Herman bácsi némán bámul a semmibe, vagy talán a múltba, és magamat, amint először hetek óta, folytak a könnyeim.

Egy idő után a bácsi vett erőt magán és tompa hangon közölte:

– Sok dolgunk lesz ma. Elő kell készíteni a temetést, azt én intézem. Ti először is írjátok össze, hogy kinek és hova kell gyászjelentést vagy sürgőnyt küldenem. Majd az irodából hívok ide valakit, aki segít megírni, amit kell. Utána el kell mennetek a Színház utcába a ruhákért, amibe fölöltöztetik. Meg a varrónőhöz. Emma – fordult felém –, neked gyászruha is kell. Nyolc hétig kell majd viselned, és gyászolnod a nagyanyád. És ha nem bánod – folytatta –, Mártonnal is tudatnám a gyász hírt. Meg azt is, hogy három hónap múlva meglátogathat nálunk, ha van számodra mondandója.

Választ várt. Bólintottam.